

RESSENYES

Aram, Bethany. *La Reina Juana: Gobierno, piedad y dinastía*. Ed. Marcial Pons, Madrid 2001.

per Gerard Sala i Rusiñol (Universitat Autònoma de Barcelona)

L'obra de Bethany Aram sobre Joana, la Reina de Castella que va viure entre 1476 i 1555, ens fa un anàlisi acurat sobre la vida d'aquest personatge. B. Aram, és nord-americana, llicenciada en història i literatura per la universitat de Yale i doctorada en història per la universitat Johns Hopkins. Ensenya història d'Espanya i civilització occidental a Sevilla. *La Reina Juana* és la seva òpera prima.

B. Aram comença amb un breu capítol sobre la teòrica doble propietat de l'estat durant l'època moderna i seguidament s'endinsa en la vida de Joana. Per fer-ho ens relata, seguint un fil cronològic continuat, la vida de la reina. La infantesa, la marxa de Castella per casar-se amb Felip d'Habsburg, la vida a Flandes, el retorn a Castella com a reina, la mort de Felip o la reclusió i vida de Joana a Tordesillas. Aquests són només alguns dels fets que B. Aram ens narra, de forma amena i clara, dins d'aquesta innovadora biografia de Joana.

B. Aram no es conforma en narrar la vida de Joana, sinó que a més aprofundeix i analitza els fets i accions d'aquesta figura de la història. De fet, a més de veure amb profunditat la vida de Joana, l'obra de B. Aram ens dóna una visió de conjunt de les corts europees de principis del XVI (en concret la castellanoaragonesa, la flamenca i la francesa) i mostra la disparitat de costums i la difícil acceptació de determinats costums en determinades corts tot i estar acceptats en d'altres.

El llibre de B. Aram és un llibre de conspiracions, traïcions i escalada d'influències totes elles lligades amb la vida de Joana. Així, nobles, reis, prínceps, marits, pares i fills etc. tots s'apunten, segons B. Aram, al carro i intenten repartir-se el pastís a costa de la debilitat (o millor dit la suposada debilitat) de la Reina Joana. Per tant, dins del llibre es troba un dels clàssics temes de la Castella del XV: la pugna entre noblesa i monarquia que recorda els temps d'Enric IV i el breu regnat de Felip I.

Però també hi trobem un gran tema no només històric, l'ambició humana. Ambició de Felip, ambició de Ferran, ambició de Carles, ambició dels nobles (el marquès de Dènia o la família Enríquez, per exemple) que veuen en la figura de Joana, una dona (en una societat misògina com la del segle XV és difícil que una dona reina sigui acceptada sense més), una manera de promocionar-se socialment o d'escalar posicions dins l'estatus social.

El gran tema de l'obra de B. Aram és, sense cap mena de dubte, la vida de Joana. El seu caràcter, la seva mentalitat, les seves accions, els fets més importants se'ns expliquen en aquest llibre per ajudar-nos a comprendre-la millor i també a comprendre millor, gràcies a la turbulenta vida d'aquesta reina, la societat de transició entre l'edat mitjana tardana i el renaixement.

Aquells que vulguin llegir una biografia romàntica on Joana es torna boja d'amor, o aquells que vulguin un obra sobre la bogeria de Joana els recomanaria que no llegissin aquest llibre ja que la gran novetat historiogràfica que aporta és que Aram descarta, després de contrastar fonts de diferents arxius de 6 països que tingueren relació amb Joana, la bogeria d'aquesta. I no només la descarta sinó que a vegades B. Aram fins i tot peca de poca prudència i s'atreveix a justificar cada fet de la vida de Joana que el altres consideraven atacs de bogeria. La disputa amb Isabel a Medina del Campo al novembre de 1503 o la mort de Felip i la posterior cavalcada del taüt per diferents pobles de Castella agafen, amb B. Aram, una visió ben diferent de la que els altres historiadors l'hi havien donat fins ara, allunyant-se clarament de la postura fins ara reconeguda per la historiografia de la Reina Boja.

Per afirmar que Joana no esta boja, o millor dit, per no fer menció de la bogeria de Joana, B. Aram es basa en multitud de correspondència, opinions de personatges contemporanis a la reina, cronistes etc. disseminats al llarg de multitud d'arxius europeus. Sembla que B. Aram, però, s'oblida d'assenyalar fets que la majoria dels altres historiadors si que relaten i que demostren no tan la bogeria com l'excentricitat i la gelosia de Joana.

324

Per tant, B. Aram inaugura una nova línia en la historiografia sobre Joana, trencant amb el que molts dels historiadors havien dit fins ara, com ara Ludwig Pfandl,¹ Jesús Villanueva² o Manuel Álvarez Fernández,³ que consideraven que Joana tenia problemes mentals. Darrerament alguns historiadors comencen a recolzar la tesis de B. Aram d'una Joana saludable mentalment, com per exemple José-Enrique Ruiz-Domènec.⁴ Així doncs, l'obra obra un nou debat en la figura de Joana, considerada ja en vida com a boja.

En resum, el llibre de B. Aram és una peça clau en la nova historiografia referent a Joana ja que en canvia totalment la concepció que fins ara es tenia d'aquesta. A més, és una obra escrita amenable i de ràpida lectura (i no per això de menys valor científic) que absorbeix completament dins la vida de Joana i ajuda a comprendre una mica millor a una de les grans oblidades i maltractades de la història de Castella i d'Espanya en general.

1. Pfandl, Ludwig, *Juana la Loca: su vida, su tiempo, su culpa*, Espasa Calpe, Madrid, 1943.

2. Villanueva, Jesús, "Una reina cautiva. Juan la Loca", *Historia. National Geographic*, junio, 2004, p. 70-87.

3. Fernández Álvarez, Manuel, *Juana la Loca, la cautiva de Tordesillas*, Espasa-Calpe, Madrid, 2000.

4. Ruiz-Domènec, José Enrique, *La ambición del amor*, Aguilar, Madrid, 2003.